

π. Παντελεήμων Μανουσάκης: Η στενή σχέση Φιλοσοφίας και Θεολογίας

/ Πεμπτούσια· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες



[Προηγούμενη δημοσίευση:<http://bitly.com/1IVunQQ>]

2. Έχω την εντύπωση πως υπάρχει μία καχυποψία στον εκκλησιαστικό χώρο από μέρους θεολόγων απέναντι στη φιλοσοφική σκέψη. Συνήθως αντιμετωπίζουν αρνητικά το ρόλο της φιλοσοφίας στη θεολογική σκέψη. Για ποιο λόγο πιστεύετε πως παρατηρείται κάτι τέτοιο; Η θεολογία κινδυνεύει από τη φιλοσοφία;

Νομίζω πως η καχυποψία αυτή είναι πολύ πρόσφατο φαινόμενο και μάλλον δηλωτικό μιας διανοητικής τεμπελιάς. Μόλις είπα πως οι Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας τίμησαν τον όρο *φιλοσοφία* δίνοντάς του ένα νέο νόημα, αυτό της κατά Χριστόν ζωής. Υπάρχει, ίσως, η λανθασμένη εντύπωση πως ο όρος *θεολογία* είναι περισσότερο Χριστιανικός απ' ό,τι αυτός της φιλοσοφίας. Ο Αριστοτέλης, όμως, τα βιβλία των *Μεταφυσικών* του δεν τα γνωρίζει με αυτόν τον τίτλο, αλλά ως πρώτη φιλοσοφία ή θεολογία. Αυτό που σήμερα ονομάζεται μεταφυσική για την αρχαιότητα ονομαζόταν θεολογία.



Αν επιμένει κανείς στην καθαρότητα του Ευαγγελικού λόγου (κατά τα πρότυπα ίσως της προτεσταντικής *sola scriptura*) θα πρέπει να απεμπολήσει τον όρο *θεολογία*, καθώς, αν δεν κάνω λάθος, δεν απαντάται στην Γραφή. Ο ίδιος ο όρος *θεολογία* ανήκει στην φιλοσοφική παράδοση, τί νόημα έχει, λοιπόν, να μιλάμε για καχυποψία της *θεολογίας* προς την *φιλοσοφία*; Θα ήταν επίσης λανθασμένη μια ταύτιση της *φιλοσοφίας* με τον *ορθολογισμό* — ο οποίος αποτελεί κίνημα της νεωτερικής *φιλοσοφίας* και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να ταυτιστεί με το σύνολο της *φιλοσοφικής* παραδόσεως.

Οι σχέσεις *φιλοσοφίας* και *θεολογίας* (αν επιμένουμε να αγνοούμε την πολυσημία των όρων αυτών και να τις εκλάβουμε μονοδιάστατα) ανάγονται σε αυτήν την ίδια την Γραφή, και μάλιστα στα πρώτα κείμενα της Καινής Διαθήκης. Για παράδειγμα, η *Προς Εβραίους* επιστολή ορίζει την πίστη με δύο όρους δανεισμένους από το λεξιλόγιο της *φιλοσοφικής* γνώσης: Ἔστιν δὲ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων (11:1).

Οι όροι *ὑπόστασις* και *ἔλεγχος* είναι τεχνικοί όροι της Αριστοτελικής και Πλατωνικής *φιλοσοφίας* αντίστοιχα. Φανταστείτε τί ειρωνία, η ίδια η Αγία Γραφή να ορίζει την πίστη με όρους της *φιλοσοφίας*! Δεν θα αναφερθώ στην αποστροφή του απ. Παύλου προς τους Αθηναίους κατά την οποία παραθέτει δύο εθνικούς ποιητές, τον Επιμενίδα και τον Άρατο (Πραξ. 17:28). Η δογματική, όμως, διατύπωση της πίστεώς μας είναι αδιανόητη δίχως την *φιλοσοφία*. Οι όροι *ουσία*, *φύσις*, *υπόστασις*, *πρόσωπο* είναι δάνεια του *φιλοσοφικού* λεξικού της εποχής.

Είναι τόσο άρρηκτη η συμβολή της φιλοσοφίας στην διατύπωση του Χριστιανικού δόγματος ώστε να είναι αναγκαίο και αναπόφευκτο η Εκκλησία να κατηχεί τους πιστούς της πρώτα στην γλώσσα του Πλάτωνος (θέλοντας και μη) και μετά στην γλώσσα του Ευαγγελίου. Αυτή είναι τουλάχιστον η κριτική που έχουν ασκήσει όσοι επιθυμούν τον διαχωρισμό των Αθηνών από την Ιερουσαλήμ, θεωρώντας πως το Ευαγγέλιο σύρθηκε δέσμιο στην Πλατωνική αιχμαλωσία του.

Προσωπικά πιστεύω πως η «κάθαρση» του Εκκλησιαστικού λόγου από την φιλοσοφία δεν είναι ούτε εφικτή ούτε επιθυμητή.

[Συνεχίζεται]